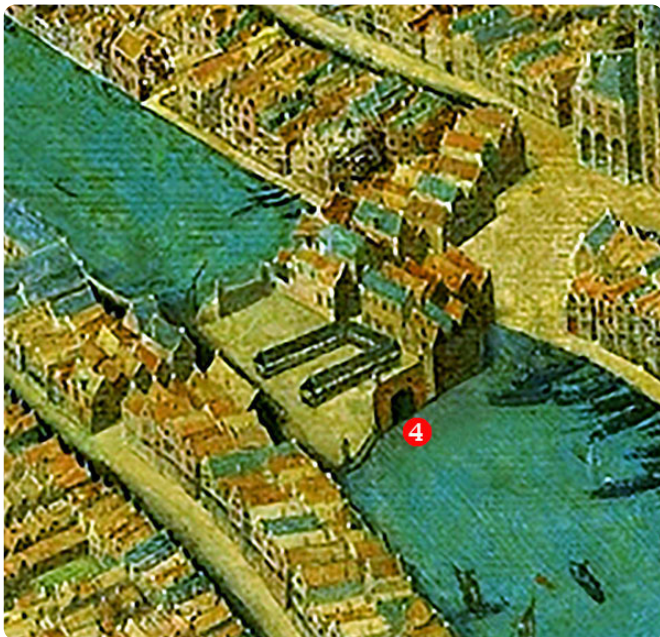

De eerste bewoners langs de Amstel waren mogelijk de grondwerkers die in de 11^e en 12^e eeuw voor de Bisschop van Utrecht Amstelland ontgonnen. Dwars over de rivier strekte zich een strook grond uit, die zo sterk samengeperst was dat het grondwater er niet door omhoog kwam en die in de verder natte polder een goede woonplek bleek te zijn. Die strook reikte in elk geval van het huidige Oudekerksplein tot voorbij de Nieuwendijk ter hoogte van de voormalige bioscoop Royal. Het is dan ook daar dat de oudste bewoningsresten gevonden zijn (foto onder). Sommige grondwerkers vertrokken toen de ontginning klaar was, anderen bleven omdat zij het ontgonnen land ook gingen bewerken. De nabijheid van het IJ nodigde uit tot vissen en zo ontstond een gevarieerde samenleving. Om deze toename van bewoners te huisvesten, moesten wel voorzieningen getroffen worden. Tegen de binnenzijde van de rivierkaden werden terpjes opgeworpen of werd de grond met plaggen opgehoogd om droge voeten te houden. De lichte hutten hoefden niet gefundeerd te worden en de zwaardere bouwsels stonden op de eerder genoemde droge strook ter weerszijden van de rivier. Het is de plek waar de eerste kapel stond en waar we de begraafplaats konden vinden: het Oudekerksplein¹.

De nabijheid van de Zuiderzee en de onstuimigheid van het IJ hadden hun keerzijden. Voortdurend kalfden stukken land af en moesten er nieuwe kades opgeworpen worden. De landheren spanden zich in om tegen deze invloeden een solide zeevering op te werpen maar de technische middelen waren beperkt. De graaf van Holland deed zijn best, maar zijn gebied

reikte slechts tot de Amstel. Vanaf daar was de bisschop van Utrecht verantwoordelijk, maar die had permanent geldgebrek en liet de zeekering versloffen. Hij stak al zijn geld in iets dat op den duur weer geld zou opbrengen: de ontginning van Amstelland.

Keizer Frederik II

(Hohenstaufen) van het Heilige Roomse Rijk was van 1212 tot 1250 leenheer van zowel de graaf van Holland als de bisschop van Utrecht. Hij maande zijn leenmannen werk te maken van de zeekering. De graaf kwam voortvarend in actie, wat in 1250-1253 resulteerde in het opwerpen van een dam in het Spaarne en rond 1260 volgde eveneens een dam in de Amstel². Deze dammen hadden een tweeledig doel; ze maakten met de kades tot aan het IJ deel uit van de eigenlijke zeekering, beschermden het achterland en hielden daarnaast het zoute water buiten de agrarische gebieden achter de dam. De dam in het Spaarne kreeg negen sluisen, die in de Amstel twee. Dat weten we omdat Guy van Henegouwen, de nieuwe landsheer van Amstelland, in 1306 de dam en de sluisen inspecteerde en dat is nu weer wél vastgelegd. Er is een indicatie dat in 1343 één der sluisen gewijzigd is, naar we aannemen verbouwd tot een over-

kluisde schutsluis⁴.

De dam in de Amstel markeert de wording van de stad Amsterdam. Het was een plaats van overslag en trok behalve transporteurs ook handelaren aan. Bij de dam moest overgeladen worden van binnenscheepen op zeevaardige schepen en andersom. Bij overslag hoort ook opslag, dus pakhuizen. Bij zoveel verschillende beroepsgroepen horen verzorgende ambachten als smeden, metselaars, timmerlieden, bakkers, slaggers en noem maar op.

Zó wordt een stad geboren!

Belangrijk te vermelden is het eigendom en de zeggenschap over dam en rivierkades tot aan die dam. Daar ging de landsheer over, ook over verhuur van de ruimte op de dam. Het onderhoud en het verstrekken van vergunningen voor alles dat op en aan de zeekering gebeurde was onderhevig aan toestemming van de landsheer, tijdens en na keizer Karel V uitbesteed aan het (Hoog-)Heemraadschap Rijnland.

De waterpartij die de monding van de Amstel vormde, was heel iets anders dan het Damrak van vandaag. Waar de rivier daar nu ongeveer 35 meter breed is, was die rond 1200 wel 100 meter breed. Aan beide oevers is in de loop der eeuwen de rivier gedempt om land te winnen voor bijvoorbeeld kades, aanlegplaatsen en pakhuizen.

Op de impressie op de vorige pagina zien we de zeekering aan de Windmolenzijde die er heel anders uitziet dan onze hedendaagse Nieuwendijk. Door vele stormen en landafkalving was die zeekering kronkelig door stukken inlaagdijk³. Begin 15^e eeuw besloot Rijnland een nieuwe zeekering te leggen en daarop kwam de Nieuwendijk zoals we die vandaag kennen. De zeekering verder westwaarts zou begin 17^e eeuw nog eens ingrijpend gewijzigd worden, maar dat verhaal bewaren we voor een ander venster.